ՆԱՄԱԿ ՂԱՐՍԻՑ

—

Մայիսի, 12-ին

Ղարսի վիճակի գիւղերը, որ մինչև վերջին պատերազմի ժամանակ ենթարկված էին տաճկաց բռնակալութեանը, մինչև կոկորդը թաղված էին տգիտութեան ցեխի մէջ, քնած էին մահաբեր քընով։ Այս ողորմելի ժողովուրդը մինչև այսօր եղել է կատարեալ ստրուկ, անպայման գերի։ Նա ամեն մի տաճկի կեղտոտ պաշտօնեային հլու հըպատակ է եղել և ճշգութեամբ կատարել նրա ամեն մի լիրբ առաջարկութիւնն անգամ։ Այժմ, այս թշուառները ազատվել են այդ բարբարոսութիւններից և մի փոքր ազատ շունչ են քաշում։ Այժմ հարկաւոր է այս հալածվածներին մխիթարել, փայփայել և կամաց կամաց դուրս քաշել տգիտութեան խաւարից։—Բայց ո՞վ պիտի կատարէ այդ անհրաժեշտ հարկաւորութիւնը։ Գլխաւոր պարտականութիւնը ուղղակի ընկնում է ս. Էջմիածնի վրա։ Բայց ցաւօք սրտի խոստովանվում եմ, որ Էջմիածինը խորթ մօր աչքերով է նայում իր նոր գտնված զաւակների վրա, ինչպէս վկայում են հետևեալ դառն ճշմարտութիւնները, որոնք դուրս եմ բերել պաշտօնական մատեաններից, ժողովների արձանագրութիւններից և վերջապէս իմ աչքերի տեսածներից։ Շիրակայ մի յետընկած անկիւնում փալարվան գիւղացի այրի Տէր-Սահփանը, չը գիտենք որտեղ, ինչ միջոցներով, ի տարապախտութիւն համայն ազգութեան, դառած է Սահփան վարդապետ, որ բացի իր անունը ստորագրելուց էլ ուրիշ ոչինչ չը գիտէ։ Բայց գէնք կրելու, կատաղի նժոյգի վրա բազմած հասաւելը ետևից գցած շրջելու, սաղավներ հալածելու, արա նրա վրա սուր շարժելու մէջ գերազանց է։ Եթէ գըտնես Շիրակում տգէտ քահանաներ և անպէտք տիրացուներ, առաջինը և վերջինը Սահփան վարդապետն է։ Եթէ այս արեղայի մօտ խօսես լրագրութեան, հայի, Հայաստանի, վանքի և գաւառ ներկայ պահանջների մասին, քարից փայտից կարծիք կը լսես, սրանից՝ երբէք։ Իսկ եթէ խօսակցութիւնը շուռ տաս առակների, մասալների, գեղեցիկ սեռի, կաւիճների և այլ սրանց նըման զուարճալի բաների վրա, այն ժամանակ Սահփան վարդապետը իր ստախօսութեան և զուարճախօսութեան պարկերի բերանները բաց կանի, ջրաղացի քարի նման պտոյտ կը տայ և այնքան կը ծիծաղեցնի իր գլխին հաւաքված ռամիկ ամբոխին, որ բոլորը կը թուլանան։ Պատերազմի այն խառն ժամանակ, երբ երկրում շունը տիրօջ չէր ճանաչում, այս վարդապետը ինքնագլուխ մտնում է Հօռոմոսի վանքը որպէս վանահայր և սուրը քաշելով յարձակվում է ալէքսանդրապօլցի Ներսէս վարդապետի վրա, որ այդտեղ վանահայր է լինում այդ ժամանակ, ուզում է նրան վանքից արտաքսել, որպէս գի աւելի ազատ տիրէ վանքի առատ եկամուտների վրա։ Ներսէս վարդապետը, վաղուց լսած լինելով Ս. վարդապետի սրի քաջագործութիւնները, փախչում է վանքից և բողոքում է Ղարսի ազգային ժողովին, որի արձանագրութիւնից երևում է որ Ս. վարդապետը բացատրել է «սուրը քաշել է ոչ թէ Ն. վարդապետին սպանելու, այլ միայն ականջը կտրելու և վախեցնելու»։ Պատերազմի պատճառով Ղարսի և Հօռոմոսի վանքի յարաբերութիւնները կտրվում են և Ղարսի առաջնորդը միջոց չէ ունենում հսկել ինքնագլուխ վանահօր վրա, որ, հանգամանքից օգուտ քաղելով, դառնում է բոլոր գիւղերի վրա և անկախ առաջնորդ։ Ստորագրում է պաշտօնական թղթերի տակ «առաջնորդ Սահփան վարդապետ Շիրակունի»։ Վանքի բոլոր իրաւունքները հաւաքում է իր բռի մէջ. հաւաքում է առաջնորդական հասոյթներ՝ խէղ, պանիր, արմատեղէններ և այլն։ Առաջնորդական հրամաններ (այսպիսի թղթերից մի քանիսը ուղարկված է Սինօդին) արձակում է քահանայից, գործակալաց վրա, որոնք բոլորը դողում են սրա սրից։ 1876 թւից մինչև 1879 թիւը (վերջին տարին Սինօդից վանահայրութեան իրաւունք է ստացվում) այդ յետին աղքատ վարդապետը վանքի առատ եկամուտներով այնքան է առաջ գնում որ, ինչպէս ժողովուրդը ասում է, փողի հետ չամչի պէս խաղում է։ Առնում է թանգագին նժոյգ, կարկատած շորերին փոխարինում են փառաւոր հագուստներ և գեղեցիկ մուշտակ։ Առատ օժիտով մարդու է տալիս իր աղջիկը և վերջապէս ապահովացնում իր աղքատ հարսին ու որդուն, որոնք հագիւ հաց ապրելիս են եղել։

1879 թւին Ղարսի առաջնորդ Գ. եպիսկ. Աղաւնեանցը Սինօդի տուած հրահանգին համաձայն գնում է այդ վանքը Ս. վարդապետի 3 տարվայ վանահայրութեան հաշիւները քննելու, որի իսկական պատկերը հետևեալն է։

1) Ծախուց տումարի 35-երորդ էջում գըրված է, «առնվեցաւ վանքի համար երկու գոմէշ (երկու տարեկան են) 56 րուբլով»։ Բայց գոմէշ ծախողները անձամբ ներկայացել են քննութեան և Ս. վարդապետի երեսին հաստատել և որ գոմէշները իրանք ծախել են 31 րուբլիով, և ոչ թէ 56 ր.։

2) Վանի շինութեան երկու նստարանաց աշակերտաց (ոչ վարժապետ է եղել, ոչ աշակերտ) տրվեցաւ 30 ր.—40 կ.»։ Բայց նստարան շինող վարպետը անձամբ ներկայացել է քննութեան Ս. վարդապետի երեսին հաստատել է իրա հոգու խաթեր, տախտակը վանքից, բ[illegible]վին ձրի շինել է առանց մի կոպէկ ստանալու. միայն 40 կոպէկի մեխ է գնացել։

3) 78 թւի ծախուց տումարում գրված է, «վանի Սամավարի տրվեցաւ 18 ր.»։ Բայց բոլոր գիւղացիք և վանքի միաբանութիւնը հաստատում են որ «Ս. վարդապետից շատ առաջ այդ սամավարը վանքում կար, նոր չէ առնված....»

4) Առատ առատ գրուած է «դարձեալ շաքար այսքան րուբլու, դարձեալ չայ, դարձեալ բըրինձ........ բայց յայտնի չէ երբ, որքան որտեղից։ Բացի դրանից միաբանութիւնը բողոքում է թէ մենք այդպիսի բաների երես չենք տեսել։—Քննութեան տակ ստորագրել են մի քանի պատուաւոր քահանաներ և ուրիշներ, և որի պատճէնը ուղարկված է Սինօդին։—

Շատ երկար կը լինէր քննութեան բոլոր պատճէնը այստեղ արտագրելը, եթէ ոչ ուրախութեամբ կը գնէի մի քանի զուարճալի կտորներ էլ։—Ծախուց տումարը քննելուց յետոյ, ձեռք են առնում մտից տումարները, որտեղ ոչնչից ոչինչ չէ լինում, բացի այն ուխտաւորների նուէրներից, որոնք իրանք իրանց ձեռքով ստորագրել են մատեանում։ Բոլոր ներկայ եղողները, որոնց կարծիքով վանքը այդ տարուայ մէջ ծախսերը հանելուց յետոյ, գոնէ 6000 ր. պէտք է աւելացած լինէր, [illegible] են փչաքաղված, երբ տեսնում են որ Ս. վարդապետը պարտք էլ է ցոյց տալիս։ Այսպիսի դէպքում, եթէ մարդիկ լռեն, քարերը կը բողոքեն Ս. վարդապետի անիրաւութեան դէմ։ Հօռոմոսի վանքը ունի 1500 օրավար հող, որից եթէ միայն խոտ հնձեն, ամենաերաշտ տարին դարձեալ մի օրավարում մի սայլ խոտ կը գայ, (բայց այդպիսի տարին էլ սայլը արժէ 40—50 ր.) իւրաքանչիւրը սայլը էժան տարուայ հաշւով ծախենք 5 րուբլիով, որ կանէ 1500×5=7500 ր. իսկ երեք տարում կանէ 7500×3=22,500 ր., մի 500 րուբլի էլ աւելացնենք սրա վրա ուխտաւորների նուէրները, գիւղերից հաւաքած վանքապատկան խէղը, արմտեղէնները, կը լինի 23,000 րուբլի։ Ո՞ւր է գնացել այդ ահագին գումարը. պատասխանը յայտնի է... Վանքի վրա ոչ մի կոպէկի շինութիւն չէ եղել։ Մի լուսարար կայ 10 տարի է, արքայութիւն գնալու համար, ձրի ծառայում է վանքին։ Մի վարդապետ կայ, 3 օր հաց չը տաս, չի ասի սոված եմ. մի մշակ ունի վանքը, որի տարեկան ծախսը 100 ր. չի անցնի, մէկն էլ ինքը Ս. վարդապետն է, որին թող իրաւունք տանք տարեկան 2 հազար ր. ծախսելու իրա համար։ Առել է վանքը ունի չորս միաբաններ, որոնց համար ես տարեկան ծախս պիտի նշանակեմ, մէկից բաց. 500-ական րուբլի (բայց 500 կո[illegible] մախվի.) որ երեք տարում կանէ 6000 դուրս գալով 23,000 րուբլուց—կը մնայ դարձեալ 17000 ր.։ Վերջապէս չերկարացնենք. թող բոլորը ծախվէր, 6000 ր. էլ ես մնար—Ս. վարդապետը իր ձեռքի տակ գտնված եկամուտներով չը բաւականանալով, սկսեց յանուն շինութեան մայր եկեղեցւոյն Անւոյ ժողովարարութիւն անել և փողերը նպատակին չը ծառայեցնել։ Այս մասին Սինօդը դարձեալ քննիչ է ուղարկում Ալէքսանդրապօլու Մ. քահ. Տէր-Պօղոսեանցին, որը նոյնպէս գտնելով հազար ու մի տեսակ զեղծումներ, գրաւոր կերպով իր քննութիւնը տալիս է Սինօդին։—Ս. վարդապետը, երկնչելով իր այպգայ ծանր պատասխանատուութիւնից, կտրում է վանքի գանձանակը, գրպանի կիսատն էլ լրացնում ու անհետանում։ Մի քանի ամիս ոչ ոք չէր իմանում նրա տեղը, մինչև որ Վարնոյ և Մշու առաջնորդների նամակները լուր բերեցին թէ, Ս. վարդապետը այն կողմերը յանուն շինութեան մայր եկեղեցւոյն Անւոյ ժողովարարութիւն է անում։

Հօռոմոսի մենաստանը Ս. վարդապետի վանահայրութեան տակ այնպիսի քարուքանդ դրութեան մէջ էր, որ տեսնող չէր կարող առանց զայրոյթի հեռանալ։ Քանդված պարիսպներից գիւղի նախիրը ներս խուժելով, բոլոր սրբութիւնները ապականել, աւեր էին դարձրել։ Թաղաւորաց դիւանատան մէջ (իմ աչքերովս եմ տեսել) Ս. վարդապետի նժոյգի խոտ ու գարմանն էր հաւաքած, մի կողմն էլ արաղ դարած.....

Ս. վարդապետի փախչելուց յետոյ, Գ. եպ. Աղաւնեանցը սկսում է բարեկարգել վանքը, քանդված պարիսպները շինել, վանքի եղ ու [illegible]ուտքը կարգի գնել։ Վանքի համար շինում է ջրաղաց և մի տարում 2 հազար րուբլի էլ աւելացնում և Սինօդին 80 թւի հոկտեմբերի 2-ին № 26 նամակով այս մասին իմաց տալիս որ վանքում այդ եկամուտով մի ժառանգաւորաց դպրոց բաց անի Շիրակայ գիւղերի համար քահանայացուներ և վարժապետացուներ պատրաստելու համար։ Մի և նոյն ժամանակ սրբազան հայրը ձեռնարկում է Անւոյ մայր եկեղեցւոյ շինութեան։—Մինչդեռ հայր Աղաւնեանցը չարչարվում էր այդ վանքը իր անկեալ դրութիւնից վերականգնել, յանկարծ լուր ենք ստանում, որ Ս. վարդապետը Մշու կողմերից վերադարձել է ս. Էջմիածին և իր լիքը գրպանները այդ տեղ դատարկել է, ամենքին էլ հիւրասիրել է, ամենքին էլ պատուել, ամենքից էլ ներողութիւն խնդրել, դառնալէս զղջացել և այդպիսի գեղեցիկ միջոցներով ամեն խաթարալից իրաւունք որդվել ու անմահական հրեշտակ դառել։ Էջմիածինը ամենայն ուրախութեամբ այդ վարդապետի անցած մեղքերը փափուկի տակը գնելով, 80 թւի վերջերում լիազօր իրաւունքով կրկին ուղարկում է Շիրակ, տալով նրան միանգամայն Հօռոմոսի վանքի վանահայրութիւնը, 34 գիւղերի անկախ գործակալութիւնը և այդ վիճակում գտնված բոլոր վանքերի տեսչութիւնը և Սինօդը գրաւոր կերպով դեկտեմբերի 27-ին № 507 յայտնում Ղարսի առաջնորդին իր տնօրէնութիւնները, որպէս զի վերջինս իրաւունք չունենայ Ս. վարդապետի ոչ մի գործունէութեանց վրա։—Ինչպէս ականջներիս հասնում է, Ս. վարդապետը խոստացել է տարեկան 4 հազար րուբլի ուղարկել Էջմիածին և դրա համար էլ սինօդը այդ բոլոր գիւղերը հանել է Գ. եպս. Աղաւնեանցի իրաւունքի տակից և յանձնել է Ս. վարդապետին։ «Նա գիտար, բազդան գիտար, բազմանչիզան նա գիտար» ասում է թուրքի առածը. ինչ կը գնայ, Հօռոմոսի վանքից և վիճակից կը գնայ, Ս. վարդապետից ինչ կը գնայ։—Ս. վարդապետը այժմ իր պաշտօնը վարում է առանց բանի տեղ դնելու Ղարսի առաջնորդին։ Ի նկատի առնելով իր քամակում կանգնած Սինօդի պէս հզօր պաշտպան, կատարեալ առաջնորդական իրաւունքներ է բանեցնում, սարսափ է գըցում իր ստորադրեալ քահանաների վրա։ Շիրակայ ժողովուրդը՝ ընդդէմ լինելով Սինօդի այս կարգադրութեան, մի հանրագրութեամբ բողոքել է, բայց Սինօդը ըստ իր սովորութեան ժողովրդի արդար բողոքի մասին ձայն չէ հանում։—Ահա այսպէս է մխիթարում սուրբ Էջմիածինը նամակիս առաջին տողերում նկարագրած թշուառ ժողովրդին։ Վընաս չունի, թող Էջմիածինը վիճակների արդիւնքներով ճոխանայ, թող ճեմարանը փառաւորվի և պճնվի, իսկ գիւղերում հազարաւոր մանուկներ զոհ գնան տգիտութեան, հարիւրաւոր գիւղերի մէջ մի ծխական դպրոց էլ չը լինի։—Մենք մնացել ենք զարմացած թէ Էջմիածինը ինչու խլում է Ղարսի առաջնորդի իրաւունքները և յանձնում է մի գռեհիկ և տգէտ վարդապետի։ Ինչու Էջմիածինը այդքան սառն է մօտիկ տալիս Ղարսի առաջնորդին։ Ինչու Էջմիածինը թշնամութիւն է գնում Ղարսի առաջնորդի և Ս. վարդապետի մէջ։ Ինչու Էջմիածինը գոնէ չը նշանակեց այդ վիճակում այնպիսի մի մարդ, որ իր կենդանի քարոզներով, հայրական յորդորներով կարողանար ժողովրդի մէջ ուսումնասիրութեան սէրը ցանել։

Հօգը, մեխերը այն ազգի գլխին, որի կառավարիչը Ս. վարդապետն է։ Անշուշտ առարկաներն էլ վկայում են որ Ղարսի առաջնորդը անհամեմատ բարձր է Ս. վարդապետից, թէ զարգացմամբ, թէ ուսումնասիրութեամբ, թէ արդիւնաբերութեամբ, և վերջապէս ամեն բանով։ Բայց Էջմիածինը չէ կամենում այդ ամենապարզ ճշմարտութեանը հաւատալ։

Թող, ուրեմն, կոյրը կոյրին առաջնորդէ և բոլորը միասին թափվին անդառնալի անդունդը։

Շիրակեցի

ՆԱՄԱԿ ԲԱՇ-ՇՈՐԱԳԱԼԻՑ

—

Մայիսի 10-ին

Կարսի առաջնորդ Գրիգորիս եպիսկոպոս Աղաւնեանց մարտ ամսից մի քանի օր առաջ կանչված էր Էջմիածին։ Բայց ինչու համար, արդեօք Էջմիածինը կամենում էր պատուել յիշեալ եպիսկոպոսին, որ իր անխոնջ գործութեան և ճշմարիտ հայրենասիրութեան շնորհիւ կարսի նոր նուաճած և ուսումից յետ մնացած համարեայ բոլոր գիւղերի մէջ բաց էր արել ծխական դպրոցներ, և աշխատում էր ընդհանրացնել ուսումն։ Ոչ, դրա համար չէր, այլ հարցնելու թէ, մինչև հիմայ ինչու պէտք է Էջմիածինը զրկված լինէր այն 4,000 րուբլուց, որը արդէն խոստացել էր նրան Սահփան վարդապետ Շիրակունին, իւրաքանչիւր տարի վճարել նոր նուաճած Շիրակայ 34 գիւղերից։ Մենք համարձակ կարող ենք ասել, որ այդպիսի մի մեծ գումար մինչև ցայսօր արտադրված չէ եղել, ոչ թէ միայն այդ 34 աննշան գիւղերից, բայց և Ղօշավանքի կալուածքներիցն էլ միասին։ Իսկ Սահփան վարդապետը յանձն է առել այդ գումարը իր նախկին վանահայրութեան միջոցին գործած յանցանքները ծածկելու և իր նախկին վանահայրութեան իրաւունքը վերստին ձեռք բերելու նպատակաւ։ Բայց թէ յիշեալ վարդապետը ինչ էր անում այդ գումարը, ինչի վրա էր գործ դնում իր նախկին վանահայրութեան ժամանակը,—այդ չը գիտենք։

Որովհետև Աղաւնեանցը վաղուց կազմել էր մի նախագիծ, Շիրակայ գիւղերում մի կենտրոնական դպրոց բանալու համար, այդ պատճառով շտապում էր աւարտել Ղօշավանքի ջրաղացի շինութիւնը, որը պատրաստում էր իբրև միակ և գլխաւոր աղբիւրը դպրոցի համար և հազիւ թէ գա աւարտել էր և կամենում էր ձեռնարկել դպրոցը, յանկարծ մի քանի նախանձաւոր և յայտնի թշնամիները համոզվելով, որ դա մեծ առաւելութիւն կարող է տալ գործող անձին, խոյն շտապեցին աջակցել Ս. վարդապետին այդպիսի մի մեքենայ կազմելու համար, որով ըստ երևոյթին յաջողացրին խափանելու այդ միտքը։ Դրանք ովքեր են. մենք յանուանէ անուն չենք կարող ասել, քանի որ Ալէքսանդրապօլը լաւ է ճանաչում նրանց և գիտէ, թէ մէկին և թէ միւսին.... Վերջապէս Գրիգորիս եպ. Աղաւնեանցը որքան աշխատել էր, դարձեալ չէր կարողացել Էջմիածնին հաշտեցնել իր մտքի հետ. ուստի այն տեղից անբաւական յետ դարձած, մինչև ցայժմ սպասում է սուրբ Սինօդի տնօրէնութեանը։ Ի՞նչպէս պէտք է տնօրինէ ս. Սինօդը. նա պէտք է ձեռք վերցնէ արդեօք այդ նըշանաւոր գումարից, պէտք է յիշէ արդեօք Շիրակայ հազարաւոր մանուկների ուսման կարիքը։ Նա արդեօք աւելի օրինաւոր պիտի համարի Գրիգորիսի միտքը, քան թէ Սահփանինը, այդ դեռ ևս յայտնի չէ, բայց այսքանը գիտենք, որ Մանկունին, Էջմիածնի այդ գլխաւոր դերակատարը, սաստիկ պաշտպան է Սահփանին։

Շիրակայ յիշեալ 34 գիւղից մարտ ամսի մէջ մի հանրագիր ուղարկվեցաւ Վեհափառին, խնդրելով չառնել այդ մի կտոր հացը բազմաթիւ սոված մանուկների բերանից, այլ մի և նոյն վիճակի մէջ գործ դնել նրանց կրթութեան և լուսաւորութեան համար. ժողովուրդը մեծայոյս է իր հանրագրի վրա Վեհափառի ուշադրութեան կողմանէ։

Գիւղացի

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Մեզ գրում են ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏԻՑ, որ Թիֆլիսի տէր Սարգիս աւագ քահանայ Աղաջանեանցը վերադառնում է Էջմիածնից և իր հետ բերում է բաւական մեծ քանակութեամբ խաչեր և կամիլաֆկաներ Թիֆլիսի քահանաներին բաժանելու համար։

—

Հռչակաւոր Ամբրոսիոս վարդապետը, որ մի

քանի տարի շարունակ Ռուսաստանի հայերից փողեր է հաւաքում Թիւրքիայի Հայաստանում մի երկրագործական դպրոց բաց անելու համար, լսում ենք, որ գնացել է Էջմիածին։ Յայտնի չէ, հայր սուրբը ինչ կարգադրութիւն արեց հաւաքած գումարների մասին, բայց ասում են, որ նա Էջմիածնում եպիսկոպոս պիտի ձեռնադրուի և նպատակ ունի այդ գումարների մի մասը նուիրել Մանկունուն։

—

Ներկայ համարում տպում ենք պ. Ա. Արէլեանի նամակը Բագուից։ Դա արդէն պարոնի երկրորդ նամակն է, որ տպում ենք «Մշակի» մէջ։ Արէլեանը ինքը արհեստաւոր փականագործ է։ Մինչև այժմ մեր հայոց մամուլի գաւառական գրողների, թղթակիցների մեծ մասը միշտ եղել են տիրացուներ, վարժապետներ և քահանաներ։ Պարզ է որ նրանց գրուածները միշտ եղել են իրանց հետաքրքրող հարցերի վրա և այդ պատճառով մեր թղթակցութիւնները միակողմանի են եղել։ Որքան մեծ զանազանութիւն կայ այդ գրուածների և մի արհեստաւորի գործնական, տնտեսական նիւթ ներկայացնող գրուածքի մէջ։

—

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐՈՊՈԼԻՑ մեզ գրում են, որ տեղային յաջորդ Սուքիասեան հայր սուրբը իր տկարութեան պատճառով մօտ չորս ամիս գտնվում էր Թիֆլիսում բժշկվելու համար։ Հասարակութիւնը յոյս ունէր, որ հայր սուրբը կրկին կը վերադառնայ իր պաշտօնատեղին, իսկ այժմ լսում ենք, որ նա հրաժարական է տուել և փոխարէնը նշանակել են մի անփորձ և անընդունակ արեղայ. այդ մի յայտնի արհամարհանք է դէպի Ալէքսանդրոպոլի հասարակութիւնը, որ միշտ ունեցել է եպիսկոպոս առաջնորդներ։

—

ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏԻՑ մեզ գրում են, որ վանքի տիրացուներից մէկը գողանում է թանգարանից մի թանգագին քար։ Մանկունին իր մօտ կանչելով նրանից հարցմունք է անում, թէ ինչու է գողացել գոհարը։ Տիրացուն սառնասրտութեամբ պատասխանում է. «չատերը այդ քարերից ձեզ ընծայելով, եպիսկոպոսութիւն ստացան, ես էլ փիր առի, որ ձեզ տամ, գոնէ վարդապետ դառնամ»։

—

Մեծ-Ղարաքիլիսայից մեզ գրում են, որ պ. Կօրգանովից յետոյ այդտեղ նշանակված անտառապետից ժողովուրդը նոյնքան դժգոհ է, որքան դժգոհ է եղել և պ. Կօրգանովից, եթէ ոչ աւելի։

—

Մեզ գրում են Համզաչիմանի գիւղից որ այդտեղ մի մարդ անձնասպանութիւն է գործել։ Նոյն գիւղի դպրոցական գործերը ամենախայտառակ դրութեան մէջ են. ժողովուրդը դպրոցի հարցի պատճառով կուսակցութիւնների է բաժանվել։

—

ԲԱԳՈՒԻՑ մեզ գրում են։ «Այստեղի հայերի ընտանեկան կեանքի մէջ այն վատ սովորութիւն կայ, որ ծնողները ամեն ջանք գործ են դնում երեխաներին իրանց մանկական հասակից զարգացնել օտար լեզուով։ Տան մէջ ծառայելու համար էլ վարձում են օտարազգի աղախիններին։ Մինչև այժմ Բագուի հայերը չը կարողացան ըմբռնել մայրենի լեզուի անհրաժեշտութիւնը ազգութիւնը պահպանելու համար։»

—

ԲԱԳՈՒԻՑ մեզ գրում են։ «Այստեղի րէալական դպրոցում, ինչպէս յայտնի է, հայոց լեզուի դասատուութիւնը վերջանում է 4-որդ դասատան մէջ։ Կրօնուսոյցն է հայոց լեզուի դասատու և ընդամէնը շաբաթական երկու դաս ունի՝ երեքշաբթի և ուրբաթ, բայց ուրբաթ օրերը գրեթէ երբէք չէ գնում դասի։ Գանգատվում են և 3-որդ դասատան աշակերտները։ Ցաւալի է որ րէալական դպրոցի բարձր դասատների աշակերտներն էլ չեն տիրապետում հայոց լեզուն, ինչպէս հարկն է։»

—

ՂԱՐԱՔԼԻՍԱՅԻՑ մեզ հաղորդում են հետևեալը։ «Ապրիլ ամսին Ղարաքիլիսայի հեռագրատան փողի սնդուկը կոտրել և միջի փողերը տարել էին։ Յայտնի չէ թէ ով է տանողը։ Բայց կասկածը ընկել է հեռագրատան ծառայող մի ռուսի վրա, որ իր ցուցմունքները քննիչին տալու ժամանակ ի միջի այլոց աւելացրել է թէ Համզաչիմանի վարժապետի հետ գնացել էր հասարակաց տուն և այնտեղ 15 րուբլ է ծախսել։»

—

«Голосъ» լրագիրը հաղորդում է որ Ֆինլանդիայի սէյմը կը բաց անի իր նիստերը յունվարի 7-ին, 1882 թւին։

—

ՆՈՐ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ հեռագրում են «Русск. Курьеръ» լրագրին, որ այդտեղի ամբողջ գաւառական պօլիցիայի պաշտօնեաները հրաժարեցրած են իրանց պաշտօնից, որովհետև զեղծումներ էին գործում զօրքին ուտելեղէններ և վառելափայտ ծախելու ժամանակ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՔ ՀԱՅՈՑ

Երէկ Միացեալ Ընկերութեանց կեդրոնական ժողովոյ ժէ. նիստը տեղի ունեցաւ Ղալաթիոյ Կեդրոնական վարժարանին մէջ։ Ատեանը բացուեցաւ ժամ 7½-ին, ի ներկայութեան 30-ի չափ երեսփոխանաց և առժամեայ նախագահութեամբ Տօքթոր Տ. Փէշտիմալճեան էֆէնտիի։ Ատենական գործողութեանց կատարուելէն յետոյ, ժողովը Տնօրէն խորհրդոյ ատենապետի ընտրութեան ձեռնարկեց, և նախորդ նստին մէջ սկսուած քուէարկութիւնը շարունակուելով, Նպատունեան Յարութիւն էֆէնտիի ստացած 16 քուէին դէմ Մինաս Չերազ էֆէնտի ատենապետ ընտրուեցաւ 28 քուէով։ Քուէարկութեան արդիւնքը ջերմ ծափահարութեամբ ընդունուեցաւ ժողովէն։ Կարճ դադարէ մը յետոյ, Մինաս Չերազ էֆ. յայտարարութիւն մը կարդաց որ ծափահարութեամբք ընդունուեցաւ երեսփոխաններէն և որոյ լրագրաց միջոցաւ հրատարակումն որոշուեցաւ։ Յետոյ փոխ-նախագահի ընտրութիւն կատարուելով, Հինքլիարպէյէնեան Տիգրան էֆէնտի այս պաշտօնին կոչուեցաւ 13 քուէով։

Ահաւասիկ Մինաս Չերազ էֆէնտիի յայտարարութիւնը։

„Պարոններ պարտք կը համարիմ ինձ շնորհակալ լինել ձեզ այն վստահութեան համար որով պատուեցիք զիս այսօր, ինձ յանձնելով Միացեալ Ընկերութեանց վարչութեան ղեկը։ Թէև անարժան այս բարձր պաշտօնի, պիտի ջանամ ի գերև չը հանել այն յոյսեր, զորս դրած էք իմ պաշտօնավարութեան վրայ։ Միակ տենչս է հաւատարմապէս գործադրել ձեր որոշումներ և բարելաւել Ընկերութեան վիճակին։ Քանի որ ընդունեցայ ձեր հրաւէր, պատասխանատու եմ ոչ միայն ձեր առջև, այլ և պետութեան և ազգին առջև, որք օրէնքներն պարտաւոր եմ յարգել իբր հաւատարիմ հպատակ և օրինապահ ազգային։ Թէ կատարեմ պարտքերս, պատիւն ձեզ պիտի պատկանի. այլ երբ չարաչար գործածեմ ձեր վստահութիւն, ես միայն պիտի արժանանամ պատժի։ Տարակոյս չունիմ թէ, ընդ հովանեաւ մեր Օգոստափառ Սուլթանի, որ հաճած է խրախուսել միշտ ամեն ձեռնարկ որ նպատակն է քաղաքակրթութիւն ծաւալել Արևելքի մէջ, և մեր Բարձրաշնորհ Պատրիարքի, որ գահակալութեան օրով կատարուած փառաւորագոյն գործերէն մին է այս կրթական միութիւն, պիտի շարունակեմք վայելել այն համակրանք և աջակցութիւն, զորս վայելած եմք Արարատեան, Դպրոցասիրաց—Արևելեան և Կիլիկեան Ընկերութեանց պանծալի թւականներէն ի վեր։ Այսպէս միայն կարելի է մեզ պահպանել և ծաղկեցունել այն կրթական յարկեր՝ ուր մեր հայրենակիցներ կը դիմեն գունդագունդ, և մի լաւագոյն սերունդ ընծայել Հայաստանի և Կիլիկիայի։“

(Մասիս)

ՖՐԱՆՍԻԱ

Հանրապետութեան նախագահ Գրեվիի օրգան „Paix“ լրագիրը յայտնում է, որ Գրեվի, հաւատարիմ մնալով իր սահմանադրական պարտականութիւններին, չէզոք մնաց ընտրողական հարցի քննութեան ժամանակ և որ եթէ նա Բարդուի նախագծի դէմ ձայն տար, նա ամբողջապէս կը մերժվէր։ Այժմ Գրեվի իր պարտականութիւն է համարում խորհուրդ տալ իր բարեկամներին, որ նրանք չընդդիմադրեն պատգամաւորների ժողովի վճռին։ Գամբետտայի հանդիսաւոր ճանապարհորդութեանը „Paix“ լրագիրը հեգնութեամբ է վերաբերվում և նկատում է, որ հանրապետական կառավարութեան մէջ անտեղի է այդքան ոգևորվել մինչև անգամ ամենանշանաւոր գործիչի անձնաւորութեամբ։

Միւս կողմից Գամբետտայի ճանապարհորդութիւնը ամբողջ Ֆրանսիային հետաքրքրում է։ Կահօրի բոլոր հիմնարկութիւնները և ընկերութիւնները արժանացել են Գամբետտայի ուշադրութեանը։ Իւրաքանչիւր պատգամաւորութեանը նա մի բարի խօսք էր ասում և սուր պատասխան էր տալիս։ Այն ուսումնարանը, որտեղ սովորել էր Գամբետտա, արժանացաւ նրա այցելութեանը։ Ուսանողներից մէկը իր ճառի մէջ նկատեց, թէ բոլոր պրօֆէսօրները Գամբետտային ցոյց են տալիս իբրև օրինակ։ Գամբետտա նկատեց, թէ նա շատ անգամ ընդդիմադրում էր և անբաւականութիւն էր ունենում ուսումնարանական իշխանութեան հետ և որ կարգապահութեան կողմից այս [illegible] օրինակ չէ կարող լինել։ Տեղ[illegible]քերի հրամանատարը և օֆիցերները յայտնեցին իրանց հաւատարմութիւնը հանրապետութեանը և Գամբետտային, իսկ սա պատասխանեց, թէ ամեն ժամանակ Ֆրանսիական զօրքերը իր առանձին հոգատարութեան և ուշադրութեան առարկայ են եղել։ Մի խօսքով Գամբետտա ամեն տեղ ընդունվեցաւ ոչ թէ իբրև պատգամաւորների ժողովի նախագահ, այլ իբրև երկրի առաջնորդ և կառավարիչ։ Նրան ներկայացրել են բազմաթիւ նախագիծներ և խնդիրքներ։ Ամբոխը Գամբետտային աւելի մեծ իշխանութիւն է վերաբերում, քան թէ նա ունի իսկապէս։ Այդ հանգամանքը անհանգիստ է անում Գրեվիին և նրան շրջապատող անձանց։ Ամենքի յոյսը դրված է Գամբետտայի փորձված և փայլուն խելքի վրա, որ նրան թոյլ չի տայ խաբվել այդ ընդհանուր երկրպագութիւնից։

Կահօրի մէջ կազմված բանկետի ժամանակ Գամբետտա մի ճառ արտասանեց, որով հերքեց տարածված այն լուրերը, իբր թէ հանրապետութեան նախագահի և իր մէջ որ և է անբաւականութիւն կայ։ Բացի այդ Գամբետտա մեծ գովասանքով էր խօսում Գրեվիի մասին։ Սահմանադրութեան մասին Գամբետտա նկատեց. „Ֆրանսիական սահմանադրութիւնը կատարեալ չէ և նա փոփոխութիւնների է կարօտ, բայց այդ փոփոխութիւնների ժամանակը դեռ չէ հասել։ Հանրապետութեանը վտանգ կը սպառնայ, եթէ այժմ սկսենք սահմանադրութիւնը փոփոխել“։

ԱՆԳԼԻԱ

Անգլիական համայնքների ժողովի մէջ Օգօննէլ պախարակեց իռլանդական վարչութեանը Գիլլօնին և այլ անձանց կամայականութեամբ կալանաւորելու և Դուբլինի մէջ պաշարված դրութիւն յայտնելու համար։ Բացի այդ իռլանդական վարչութիւնը դիմել է զինուորական ոյժին ֆերմերներին արտաքսելու համար։ Այդ բոլոր կարգադրութիւնները ճառախօսը կամայականութիւն էր անուանում։ Իռլանդական աւատմի պատգամաւոր Լիտտօն, պաշտպանելով կառավարութեանը, նրա կարգադրութիւնները օրինաւոր էր համարում և այժմեան ծանր դրութեան համար մեղադրում էր իռլանդական հողատիրական միութեանը։ Ֆօրստեր աշխատում էր ապացուցանել, որ գործադրած միջոցները անհրաժեշտ էին կեանքի և սեփականութեան պաշտպանութեան համար Իռլանդիայի մէջ։ Կառավարութիւնը որոշել է այդ երկրի մէջ վերականգնել կարգապահութիւնը և օրէնքի ոյժը։ Գործերը այժմ աւելի լաւ դրութեան մ[illegible] դէպ[illegible] և, Ֆօրստերի կարծիքով, այսուհետև [illegible] նրանք աւելի էլ կը բարուքվեն։ Եթէ կալուածական միութեան անդամները կամ այլ անձինք կը շարունակեն իրանց ընդդիմադրութիւնը կառավարութեանը, Ֆօրստեր ստիպված կը լինի նրանց դէմ արտաքոյ կարգի օրէնքներ գործադրել և վերջ դնել գործերի այժմեան ապօրինի դրութեանը։

Դուբլինի մէջ կայացաւ կալուածական միութեան ժողովը, որի ժամանակ յայտնեցաւ, թէ միութեան գանձարանը մի շաբաթվայ ընթացքում ստացել է 1,600 ֆունտ ստեռլինգ։ Ժողովի նախագահը յայտնեց, որ այժմ ամենադժուար ժամանակն է և ժողովուրդը պարտաւոր չէ վճարել կալուածական հարկերը, քանի որ կալուածատէրերը արտաքոյ կարգի օրէնքները աւելորդ չեն համարում։

Լօնդօնի մէջ նորերումս մի ժողով կայացաւ, որի ժամանակ վճռված է. պահանջել պարլամենտական իրաւունքներ այն կանանց համար, որոնք տղամարդկերանց ընտրողական իրաւունքներ տուող պայմաններում են գտնվում։ Այդ ժողովի նախագահ տիկին Ֆաւսետի ստորագրութեամբ մի խնդիրք կը ներկայացնվի պարլամենտին և կը պահանջվի ընտրողական իրաւունքներ կանանց համար։

ԻՏԱԼԻԱ

Գարիբալդի նորերումս իր բարեկամներից մէկին գրեց հետևեալ նամակը, որ տպվեցաւ լրագիրների մէջ։

Ֆրանսիայի և Տունիսի մէջ կապված դաշնագրութիւնը ոչնչացրեց իմ լաւ կարծիքը Ֆրանսիական հանրապետութեան մասին, որին ես պատիւ եմ ունեցել ծառայել դժուար ժամանակներում։ Այժմեան հանրապետականները չեն համապատասխանում առաջին հանրապետութեան մարդաւէր ոգուն, որ օրինակ տուեց ամբողջ աշխարհին, ճանաչելով մարդկային բարձր իրաւունքները։ Թող յայտնի լինի մեր դրացիներին, որ իտալացիք ցանկանում են բոլոր ժողովուրդների եղբայրութիւնը և որ նրանք երբէք չեն համաձայնի ում և իցէ ստրուկ լինել։ Եօթ միլիօն Ֆրանսիացիներից յօգուտ Նապօլէօն III-ի ձայն տալը, որ այժմեան հանրապետականները ամօթով են յիշում, կրկնվեցաւ Նիցցայի մէջ, որտեղ կղերը և ծախված ծառաները խաբված ամբոխի ձայնն էին հաւաքում։ Որեմն Նիցցան Ֆրանսիայի հետ միացնելը այնպիսի յանցանք էր, ինչպէս և դեկտեմբերի 2-ը։ Իտալացի ազգասէրները, իրանց եղբայրներին սիրելով, չէին գանգատվում իտալական այդ ամենանշանաւոր և գեղեցիկ քաղաքը կորցնելու համար։ Բայց իմ համաքաղաքացիները երբէք չեն հրաժարվի Մասսենայի ծնվելու տեղից և, եթէ Ֆրանսիան յամառութեամբ կը մերժէ, որ մենք նրա հետ հաւասար իրաւունքներ ունեցող եղբայրներ ենք, այն ժամանակ Իտալիան չի մոռանայ, որ Նիցցան և Կորսիկան նոյնքան Ֆրանսիական են, որքան ես Թուրք եմ, որ իտալացիները նոյն իրաւունքն ունեն պատմական Կարթագենի վրա, ինչ որ Ֆրանսիան և որ Իտալիան պէտք է պահանջէ Տունիսի կատարեալ անկախութիւնը։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Փարիզից հեռագրում են, որ Ֆրանսիացի երևելի գիտնական, գրական (պօլիտիկ) ուղղութեան հետեւող և Ֆրանսիական սենատի անդամ Լիտտրէ մայիսի 21-ին վախճանվել է։

—Իտալացիները ամրացնում են իրանց երկիրը Ֆրանսիայի սահմանի վրա։

—Իռլանդիայում անկարգութիւնները շարունակվում են. Արրանմօր կղզու բնակիչները ոչնչացրին անգլիական 5 նաւակներ։ Անգլիական պատերազմական շոգենաւը հրաձգութիւն սկսեց կղզու բնակիչների վրա։ Իռլանդիայի մի քանի տեղերում կռիւներ են պատահել ժողովրդի և զօրքերի մէջ։

—Փարիզից հեռագրում են որ Վադինգտօն ներկայացրեց սենատին յանձնաժողովի զեկուցումը, որով յանձնաժողովը մերժում է ընդունել ընտրութեան ձեր ցուցակներով, բացատրելով իր այդ մերժումը նրանով որ ցուցակներով ընտրութիւնը կարող է միջոց տալ մի մարդուն ընտրվել ազգի կողմից դիկտատոր և այդպիսով խախտել ֆրանսիական հանրապետութեան սահմանադրութիւնը։ Այդ հարցի մասին վիճաբանութիւնները սենատի մէջ շուտով լինելու են։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 28 մայիսի։ Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 96 ր. 75 կ., երկրորդ 94 ր. 50 կ., երրորդ 94 ր. 37 կ., չորրորդ 94 ր. 50 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 225 ր. 75 կ., երկրորդ 218 ր. 50 կ., արևելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 93 ր. 12 կ., երկրորդ 93 ր. 12 կ., երրորդ 93 ր. 25 կ.։ Ռուսաց 1 րուբլ Լօնդօնի վրա արժէ 24,53 պէնս, ռուսաց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 210 մարկ, Փարիզի վրա արժէ 258 ֆրանկ 62 սանտիմ։ Բօրսայի տրամադրութիւնը հանգիստ է։

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ